»БРАНИК« ИЗЛАЗИ
шест пута на недељу,
осим на дан после свеца.

ПРЕТПЛАТА и ОГЛАСИ
шаљу се на администрацију,
А РУКОПИСИ
уредништву »Браника« у Н. Сад.

Рукописи се не враћају.

БРАНИК

ЦЕНА ЈЕ »БРАНИКУ«:
За Угарску: Србију, Црну Гору и друге стране државе
на годину К 34·— 46·— дин.
на по године К 17·— 23·— „
на четврт » К 8·50 11·50 „

Поједини бројеви стају 12 потура.

ОГЛАСИ
рачунају се 10 пот. од реда ситних слова.
Уредништво и администрација „Браника“ налази се у кући А. Пајевића у Дунавској улици бр. 36.

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ.

Бр. 96. У Новом Саду, у уторак 5. (18.) маја 1909. Година XXV.

КО ЈЕ ДОЖИВЕО СЛОМ.

Одавна је познато, да радикалски опсенари своју бруку крију пред својим „народом“ као змија ноге. Тако и сада раде при изборима за епархијску скупштину темишварску. Радикали тамо грозно страдавају у пркос бесомучном кортешовању обер-опсенара и његове компаније, но радикалски орган лаже народу, да су „алмажани“ доживели „слом“. Да, да, радикали и њихов жигосани вођа би све на свету жртвовали, само да могу освојити „темишварску“ дијецезу, али узалуд им труд!

Већ досадашњи избори за епархијску скупштину темишварску донесоше **потпун слом** радикалским лажљивцима и опсенарима. Једино су, разним смицалицама, радикали победили у Турском Бечеју, али ни ту не би прокопсали радикалске владине путуџије, да је с друге стране више рађено. У темишварској дијецези радикали нису могли да освоје ни једну »алмажанску« општину, али су до сада изгубили, које потпуно, које делимице, три општине, у којима су до сада радикали жарили и палили, а то су: Итебеј, у ком резидира радикалски посланик на народно-црквеном сабору Тоша Рајић, Саравола и Ђала.

Као што смо извештени, до данас је резултат избора за епархијску скупштину темишварску овакав: У Мокрину је изабрано 13 изборника, све самих присталица српске демократске странке, а иста странка је победила и у овим местима: у Сараволи (2), у Српском Падеју (2), у Итебеју (6 демократа и 2 неутрална), у Куманима (11), у Ђали (4 демократа и 2 неутрална), у Станчеву од 2 изборника један је демократа, у Срп. Крстуру су такођер изабрани демократи и либерали.

Према досадашњем стању ствари радикали имају свега **пет**, а у најбољем, за њих, случају **девет** изборника за ту епархијску скупштину, а све остало, на **40** изборника је против радикалских трчилажа и опсенара.

Па кад тако стоје ствари, онда треба имати образ једнога радикалског опсенара па да се може тврдити у „Застави“, е је доживео „слом“, неко други, а не радикали.

Али бадава радикали забашурују истину. Народ је у темишварској епархији осудио и прегазио радикалску котерију, која је, пузећи ради својих себичних цели пред моћнима и силнима, **издала и српски народ** и његову народно-црквену автономију. Радикали су тамо доживели **гадан слом**, а ако Бог дâ те се наш народ освести и у другим епархијама, где данас радикали пашују, доживеће они такав слом, какав није доживела ниједна странка на свету.

И онда ће онај човек, који се је најмио, да разори овај напаћени народ наш, моћи опет узети „пинкл“ на леђа па у чивутску редакцију, одакле је и измилео на велику несрећу српског народа.

У Банату, на дан Атанасија Великог.

Јустин.

»ПОЛИТИЧКЕ КРИВИЦЕ«.*)

— Злочин у опште. — Политички злочини. — Прости злочини са политичком побудом и циљем. — Кад се издају и кад се не издају политички кривци? — Је ли клевета политичка кривица? — Може ли бити аболиције у процесу због клевете, ако је ова извршена са политичким циљем?« —

(*Глас из Црне Горе.*)

Под горњим натписом изашао је у 25. броју „Цетињског Вјесника“ чланак без потписа, у коме је писац укратко дотакао наведена питања, а имао је сврху, да оправда своје тврђење — да клевета ни у којем случају не може бити политичка кривица, нити пак „аболиције“ у процесу због клевете. Повода му је дао извјесан случај, који је иначе пропустио да наведе, те тако и не докаже, да ли је и то политичка кривица и види се, да ли је и у опште ма каква кривица. Расправљати правна питања и појмове, потребно је. Али се при томе тражи, да то буде што разумљивије, те као такво изгледа и за онога, ко их расправља. При таквом расправљању не смије се обићи чињеница, која је томе дала повода, јер се тако не долази до разјашњења, па ни до разбијања евентуално погрешног схватања“. Ући у расправљање политичких кривица, а не навести примјера ради бар коју, изгледа да се није ни уопште на чисто са њима. Писац је, дакле, у чланку „Политичке кривице“ само површно напоменуо о њима, дајући различите дефиниције, а обилазећи случај, који му је писању дао повода, није показао, да ли и дотична кривица спада у категорију политичких кривица. Усљед тога излишна би била и рефлексија на његов чланак. Али, како има у опште погрешан појам о политичким кривицама и своје резоновање о њима неправилно подупире, а чланак му тендецијозан, то га је потребно исправити и што детаљније навести, шта су и које су то политичке кривице. Тим прије, што на крају чланка позива, да се изјасне они, који се са његовим мишљењем не слажу.

Истина је, да, колико је потребно дати дефиницију извјесном појму, толико није лак посао. Њоме се често пута не може да обухвати све оно, што по својим карактерним цртама и природи посла спада под извјесан појам. Та се тешкоћа опажа и при дефинисању политичких кривица. Не мања тешкоћа је и набројити их. Ово тврде криминалисти (писци крив. права), као и писци међународног права, кад, говорећи о политичким кривицама, избјегавају упуштати се у дефиницију појма и у набрајање њихово. Једно и друго остављају законодавцима, који их, такође, без квалификације само набрајају, било у општем законику, било у посебним законима.

Горњи писци, особито међународног права, труде се, да их сведу на што мањи број, јер су »многа грозна злочинства под изговором политике избјегла заслужену казну«, вели А. Ревијер. На другом мјесту, говорећи о издавању криваца, каже исти аутор: »ипак здравија и моралнија оцјена тежи, да поврати у скромне границе толико претјеривани значај правила о неиздавању. Ми мислимо, да се истинска учења, чија је будућност, ма да се сада још не примјенују свуда, могу тачно исказати овако: *најтежа злочинства, као намјерно убиство, паљевина, фалсификат, прављење лажног новца, разоравање, не треба никад сматрати за политичке кривице, и ако им је побуда и циљ политички*«. Даље вели: »Треба жалити што силе нијесу смјеле, да пристану на предлог Русије у години 1881., да се на једној међународној конференцији расправи питање о томе, да ли да се унесе у све уговоре о издавању криваца ова одредба: »никакав случај намјерног убијства, или тровања, или покушаја, саучешћа или спремања таквог злочинства, не ће се моћи одсада сматрати за политички пријеступ« (Др. Веснић — пријевод стр. 375. и 376.)

Из изложенога види се, да је питање о политичким кривицама неријешено, као и то, да се још и данас узимају за политичке кривице сва кривична дјела, *на према томе и клевета*, само ако им је побуда и циљ политичкога карактера. Стога је тврђење пишчево: да кривац престаје бити политички злочинац а

*) Овај је чланак шиљан уредништву »Цетињског Вјесника«, да га у 26. броју истог листа отштампа под потписом **X**, пошто писац чланка, који је овај изазвао, није потписао био свој. Али га је уредништво одбило под изговором, е није потписан, ма да је било обећано, да ће радо чути и противно мишљење и ма да писац његова чланка није био потписао свој.

ЛИСТАК.

БЕЗЛИЧАН ЧОВЕК.

Новела Павла Хајза.

(Наставак.)

Није у први мах знао, шта ће с њим. Стара рокља и избелела капа биле су му сумњиве. Па шта ће похо да у невреме? Но Хери га претече.

— Извините, господине управитељу! рече, учтиво се наклонивши. Жао ми је те у овако тужан час морам да станем пред Вас. Искрено саучествујем у несрећи, која је задесила Вас и сав позоришни свет. Ја сам истина тог уметника вечерас први пут видео на позорници, али је одмах на мене утецао као ванредан дар. Ваљда ће....

— Захваљујем Вам за Ваше саучешће! прекиде га управитељ. Али то, што се десило, набрдило ми је неочекиван посао. Морам дакле молити... У опште с киме имам част?

— Моје име не мења ствар. Рад сам био да Вам се прикажем, јер мислим, да бих Вам можда могао помоћи, да се искобељате из те напрасне неприлике. Ако немате одмах замене за оболелога глумца....

Немирни мали господин, који је пре свог управитељевања био омиљен комичар, стане сад погледом испитивати лице и лик тога странца. Обоје као да је на њ учинило угодан утецај.

— Јесте ли Ви глумац, господине?

— До сад сам само, што се обично каже добар дилетанат. Али и да се не хвалим, смем рећи, да ми се свугде признавао дар. Уз то сам још од свог ђаковања имао ужасну пасију за позориште....

— За цело какав пропао ђак! помисли управитељ.

— .... па како до сад нисам нашао никаква другог позива, волео бих једаред озбиљно да покушам с позориштем. Ја видим, поштовани господине управитељу, да Вама та ствар изгледа веома рискирана. Не могу Вам то ни замерити, али бих Вам био врло захвалан, кад бисте ми дали прилике, бар да покушам. Ако не задовољим Вашу зналачку оцену, онда ћу Вас морати само још замолити, да ми опростите, што сам Вам отео времена.

Једноставни начин, којим се Хери изражавао, допао се управитељу.

— Драги господине! рече. Пре свега морамо избећи још један неспоразум. Ако бисте захтевали већу гажу....

— Што се тиче тога, могу Вас умирити. Да почетник мора хвалити Бога, ако га у опште приме да игра, разуме се само собом. Али чак, ако бисте временом нашли, да је у мени скривен какав Сајделман или Деврије, биће за мене част, да у Вашем особљу суделујем без икакве друге награде, осим Вашег признања. Моје су прилике такве, да моја уметност не мора зарађивати насушни хлеб.

На лицу малога управитеља наједаред се указа израз угодне изненаде.

— Но! рече. Ништа не стоји на путу, да не покушамо. Шта имате у свом репертоару, што бисте могли одмах приказати?

— Ако ми допустите, да рецитујем можда Хамлетов монолог, или боље: оба, који су тако разнолики у расположају, један страсно љут на сама себе: „Ох, нитков или сам ја и низак роб“! — а други тиха рефлексија: „Ил' бит' ил' не бит...“

— Врло добро! Почните!

Управитељ се извали у своју столицу пред писаћим столом, прекрсти руке па пажљиво стане слушати.

Кад је Хери изговорио оба монолога, устане човечуљак па му приђе, раширивши руке.

— Браво, господине! Тâ Ви декламујете прекрасно, а по неким Вашим гестима надам се, да ћете добро и играти. Међу тим и рутина ће учинити своје. Сутра можемо покушати и на позорници, и онако не ће никога бити на њој. Заказан је био „Клавиго“, али како ми се мој Карлос тако напрасно утаіао....

— Поштовани господине! рече Хери мало збуњен. То је чудноват случај. Можда не би „Клавига“ ни требало скидати с репертоара. Ја сам на дилетантској по-

постаје обичан, ако је уништио живот, част или имање појединаца — погрешан закључак из погрешно створених премиса од ставова, које је из А. Ревијера у прилог свога тврђења навео. Из цитата, које он по А. Ревијеру наводи, види се, да дотични аутори траже, да се политички злочинци, који би извршили најтежа злочинства, са гледишта морала и права издају; да се, дакле, не сматрају као политички кривци. Стога писац и није могао на основу горњеса захтјева извести онако афирмативан закључак, пошто ти захтјеви, односно мишљења, нијесу постали међународна »аксиома«. То нам најбоље тврде међународни уговори о издавању криваца (extraditio), у којима се таксативно набрајају кривице, због којих се кривац има издати. Кад не би било противурја о томе, које су кривице политичке, то би набрајање било излишно. Но највише, што интересује писца »Цетињског Вјесника«, то је, да о клевети, као кривици, па ма спрам кога била учињена, нема ни спомена у тим међународним уговорима, који једино предвиђају неполитичке кривице. Те је и на основу тога погрешно његово тврђење, да: *»не може бити ни говора о клевети, као политичком деликту, ма какви јој циљеви и побуде претходиле са стране клеветникове и ма каквога положаја била личност, која је оклеветана«*. Погрешно је и са гледишта прописа кривичнога законика и закона о штампи, који говоре о увредама и клеветама, нанесеним владаоцу, члановима влад. дома и т. д. Неспорно је, да су такве увреде и клевете, као и остале кривице против владаоца, владалачког дома и његових чланова, представника политичких, политичких тијела и т. д., политичке кривице. Познато је и правило, да свака држава са свога гледишта цијени, које су кривице политичке, а које не. У потврду тога говори и одредба института за међународно право, усвојена 1886. год. на збору у Оксфорду, а која гласи: „Држава цијени самостално према приликама, да ли дјело, због којег се тражи издавање, има политички карактер“. То исто тврди и сам А, Ревијер, кад каже: „Држави, од које се тражи издавање, припада право, да оцјењује, да ли је кривица политичке природе или не“. (Веснићев пријевод стр. 377).

Ово правило није измијенио ни доцније усвојени Приједлог Роленов, који приједлог писац износи. Оцјену, да ли је кривица политичка или не, у свакој држави врше судови, како приликом издавања криваца другој држави, тако и кад год би суверен хтио, да употријеби право »аболиције«, па би настало питање, да ли је дотична кривица, у процесу које се то право хоће да примијени, политичког карактера. У случају неједнаког мишљења, а при равној подјели, према начелу: »у сумњи блаже за кривца«, имала би се неминовно кривица узети за политичку и допустити вршење горњег права. У противном случају настала би узурпација тога права.

Све наведено тврди, да и клевета може бити политичка кривица, кад год јој је предходила политичка побуда или циљ, или јој сам објекат даје политичко обиљежје. Као и то, да се у опште кривица, извршена са политичком побудом или циљем, сматра као политичка. Сљедствено томе дефиниција: »да је политички злочин успјела, или неуспјела борба (довршен или недовршен злочин) противу читавог низа правних одредаба, на име противу цјелокупног правног система једне државе«, својевољна и непотпуна за обиљежје појма политичких кривица. Она нема својства ни за све политичке злочине, а још мање политичке кривице (које појмове у осталом писац мијеша). У контрадикцији је са дефиницијом, коју, послије извјесног резоновања, писац поново истиче и вели: »Политичка је кривица законом забрањена борба противу правног поретка извјесне државе — борба, која ни по својим резултатима, ни по својим средствима, не садржи и обиљежје обичног злочина. Дакле, политичка је кривица спречавање државне власти у вршењу законских прописа«. Овакво разнолико дефинисање политичких кривица иде у прилог тврђењу о тешкоћи давања дефиниције њихова појма, као и томе, да се није на чисто са њима.

Посљедица тога је и погрешно тврђење: »да кривац престаје бити политички злочинац, а постаје обичан, ако је уништио живот, част или имање појединаца«, а које је тврђење опет у противурјечности са тврђењем пишчевим, које је мало прије тога навео, а гласи: „Политички злочинац не представља уједно опасност за сваки правни поредак, већ само за онај, противу којега се бори, у колико, разуми се, извршивши политички злочин, није учинио у исто вријеме и обичан (прости) злочин.“

Изводећи писац чланка »Цетињ. Вјесника“ из цитата, које је по А. Ревијеру навео, овако погрешне закључке, превидио је, да дотични аутори истакнутим мишљењем траже, да политички кривци, који се служе најтежим злочинствима, не могу уживати право азила, које су неке државе и узакониле, а готово га све у међународним уговорима о „екстрадицији“ усвојиле. И да они тим својим мишљењем полазе са гледишта, да се политички кривци, као у опште борци за слободу и народна права, не смеју служити средствима, којима се служе остали злочинци, јер тиме вријеђају осјећаје човјечности у тако светој борби, па сљедствено и поткопавају правилан развој политичког државног живота. Стога су за то, да се политички кривци са таквим својствима и издају те буду кажњени за своје кривице.

Да ли је атентат противу државног поглавара обичан злочин, кад је извршен злочин убијства? Не, он је политички злочин, а његови виновници увијек политички злочинци. То исто бива, кад би било извршено убијство, рецимо, над каквим министром у намјери, да се земља ослободи његове тираније.

И данашња наука крив. права, говорећи о подјели кривичних дјела, спомиње и политичке кривице, али без одређивања, које су, и ако би потребно било са двојаког гледишта. Са гледишта издавања криваца (extraditio) и са гледишта „аболиције“ (abolitio). Са гледишта »аболиције“ особито је потребно за оне државе, у чијима је уставима она, као право државнога поглавара, унесена. Не упуштајући се у историју њена постанка, напомињемо, да је она ужи појам „амнестије“, односно једна врста ове. Обије су владаочево право.

Аболицијом владалац има право, да прекине истрагу и суђење код политичких кривица. Она не дâ, да се дође до пресуде и види, ко је кривац, а евентуално и да ли постоји кривица. Употребљује се у појединој кривици и увијек прије изречене пресуде. Амнестијом се укида истрага и суђење код вишег броја кривица, или криваца. Већином се даје послије изречене пресуде, у коме случају ништи не само пресуду, већ и кривицу. Употребљује се, како неки аутори веле, за извјесне врсте кривица — политичке, војничке и финансијске (А. Есмајн, Éléments de droit constitutionel française comparé p. 596), а како опет други наглашују, и за сва кривична дјела са изузетком, да се у току истраге и суђења код неполитичких кривица не употребљује (С. Јовановић, Основи јавног права Крал. Србије). Она је врста помиловања, које је, такође, владаочева прерогатива. Разлика је, што се помиловањем не ништи кривица, већ само обуставља дјелимично или тотално извршење пресуде и што се помиловање чини *једино послије извршне пресуде.*

Све наведено, дакле, довољно је, да убиједи, да је питање о политичким кривицама контраверзно. То потврђује и један од најбољих писаца на пољу данашње науке о кривичном праву Ф. Лист, кад каже: »Сам појам политичког злочина је врло споран и стога је највише негативно описан, набрајањем кривичних дјела, за која се појединци могу издавати«. А на другом мјесту, хотећи дати дефиницију политичких кривица, вели: »по схватању белгијског права, које је постало мјеродавно, имају се за политичке злочине узети сва умишљена кривична дјела, управљена противу бића и безбједности (властите или туђинске) државе, као и противу државног поглавара и политичких права држављана (не противу државне управе) [Др. Весниће пријевод].

Као што се види, белгијско право хоће, да се и обиљежајем објеката даде кривици политички карактер. Но то није постало опште правило, те су побуда и циљ политички преома основима данашње науке главно обиљежје за политичку кривицу.

А. Ревијер вели, да: »политичка побуда није довољна да дâ каквој кривици политички карактер, *који разрјешава државу од дужности, да изда кривца*«, али тим не ће да роче, да она није довољна да у опште кривици даде политички карактер.

Према свему наведеном имале би се код нас узети за политичке кривице све оне, које су управљене противу отаџбине и државног поглавара, а предвиђене су у глави деветој кривичнога законика у вези са чл. 20.—22. и 35.—36. закона о штампи, као и оне противу вршења политичких права држављана, предвиђених уставом и законима: о изборима народнијех посланика и о јавним зборовима и удружењима.

Најпослије и све оне кривице: противу закона, власти и јавнога поретка, као и опште опасни злочини и приједступи, о којима се у гла-

---

зорници дваред узастопце играо Карлоса и пожео сам њим велике повладе. А улогу знам од речи до речи. Ако није сувише смело, да човек одмах као почетник изађе у класичну комаду. . . .

— Па покушаћемо! кликне управитељ. У свему овом видим ја, што но реч, прст божји. Ако сутра на проби баш и видимо, да сте се за почетак и сувише поуздали у себе, биће увек још каде, да се утутне што друго. Али Ви ми се свидите, драги господине, и ја се уздам, да ће то ићи. Ако бих још смео замолити за Ваше име. . . .

Хери му пружи своју посетницу.

— Доктор Хери Норберт! прочита управитељ сав убезекнут. Сто му мука! Па шта сте учили, ако смем питати?

— Разне науке, а пре свега живот и себе. Немајте бриге, поштовани господине, не ћу Вас ја гњавити лудом ученошћу, него ће ми бити сва амбиција, да будем добар комедијаш. Наравно на цедуљи ћу стајати без онога „др“, као обичан. . . . рецимо Хајнрих Берт. Овде сам у овој вароши стран. Али другде живе још неколики Норберти, који би надигли ларму, кад би чули, да је син мог оца скочио на Теспидова кола, јер ништа паметније није могло да буде од њега.

Редитељ прекиде разговор вешћу, да колега им не ће остати. Незнанка промери немилим погледом. Но управитељ му шапне у уво нешто, што га је морало боље расположити. Пружи Херију руку па рече, да се радује, што се познао с њиме. Још се нешто мало разговарали о сутрашњој проби, па и погледом на костиме осамнаестога века, а онда се Хери опрости па се врати у свој хотел. По глави му се врзле чудне мисли, али је осећао, да је у судбини му настао обрт, који је обрицао срећу.

* * *

Сутрадан, тик пред ручак, отишао је до мајорице. У очима му се сјао ведар израз, уста му се непрекидно смешкала. Пољуби мајорицу у руку па рече:

— Учинио сам злочинство, драга мамице, али рачунам на то, да ћете ми опростити, јер Вам уједно доносим и веселе гласе. Поздрав, који су ми јуче на станици поверила Ваша деца да Вам испоручим, затајао сам. Али сам за то од разносача узео депешу, која ће Вас по свој прилици богато отштетити.

Мајорица весело узме од њега телеграм па га отвори.

— Из Монакова! рече. Феликс је одржао реч. Ево шта стоји: „Хиљаду поздрава најмилијој матери и драгом пријатељу. Твоја сретна деца“.

— Но! рече Хери. У мање се речи зацело не може изрећи више среће и љубави. Ако им одговорите, поздравите их и од мене. У осталом ја имам још нешто за Вас, што ће Вас свакако можда мање усрећити, ево, ову улазницу за данашњи приказ у позоришту.

Мајорица узме цедуљицу нешто оклевајући.

— Свакако ми не би било пало на памет, да данас идем у позориште. Још сам нешто мало узрујана од последњих шумних дана. А шта ће се то давати?

— Стар комад, „Клавиго“, и још незнатан додатак, на којем баш не морате остати. Но први комад обриче, да ће бити занимљив. Неки Хајнрих Берт игра Карлоса као гост, нова аквизиција кукавног управитеља, којем се јуче његов омиљени приказивач карактера напрасно разболео те постао неподобан за службу. Нови је баш отојич на потпуно задовољство издржао пробу, али је наравно мало бојажљив, јер му је публика сасвим страна, те би се осећао сигурнији, кад би знао, да међу гледаоцима има бар једна пријатељска душа, која би му градила клаку.

Она га погледа разрогачено.

— Ви говорите у загонеткама, драги пријатељу. Тај господин, што данас дебитује, мени је сасвим непознат.

Хери се слатко насмеје, привуче мајорицу на диван уз а се па јој опширно стане причати, како се све то десило.

— Па знате ли, слатка мамице, коме ваља да захвалим за то, што сам се толико осмелио те наједаред затражио себи позив, који ће ме ослободити мога проклетога ја, које управо није никакво? Вашој милој кћери. Да ме она није уверила о том, да је у мени изгубљен глумац, можда никад не бих био озбиљно узео свој дар. А сад ми морате дозволити, да се у Вас позовем на тањир чорбе и beaux-restes од сватовскога ручка. Ваљда је остала још која боца оног прекрасног шамбертена, па ћемо скрнути коју капцу у здравље Ваше »сретне деце».

* * *

(Наставиће се).

ви десетој и тридесетпрвој кривичног законика говори, кад год су са политичком побудом или циљем извршени.

Из изложенога јасно је: *да постоји клевета, као политички деликт*, а следствено томе: *да може бити »аболиције« и у процесу због клевете.*

Лебедјев.

ИМАЈУ ЛИ ПРАВО?

У Молу на учитељском збору старобечејског среза хтео је г. Арк. Павловић да докаже, да ја не могу имати права суделовања на учитељском збору, пошто сам на допусту и имам личну своју заменицу, коју сам плаћам. О томе је било говора у извештају, овој зборској седници у »Бранику«, сомборској »Слози« и у нашем стручном листу »Школском Гласнику«. Из свију тих извештаја види се, да збор није заузео одређено становиште, него је оставио, да то питање реши претпостављена наша школска власт. Сад опет тумачи г. К. Малеташки у м. шк. одбору у Турији, да немам права суделовања при избору учитељскога заступника за епарх. скупштину бачку. Хоћу, да им докажем, да су на криву путу, а уверавам свакога, да ту није у питању обрана мога личнога права, него је питање, које треба да се расчисти.

За доказ, да особа, која је на допусту привремено, није лишена свих права, која су за њен положај везана, навађам ово: У Сенти пок. Душан Стојшић суделовао је у зборској седници и у њој председавао, ма да је био на допусту и имао свога личног заменика, који је такође суделовао на зборској седници, и никоме није на ум пало, да потегне питање: има ли активна права онда на допусту пок. Стојшић.

Преосвећени г. епископ Змејановић био је на допусту, када се последњи наш црквено-народни сабор састао. Он је дошао у сабор, вршио своје право, које му припада, и чак га је владајућа странка бирала за српског патријарха, а никоме од опозиције није пало ни на ум да му оспори право суделовања на сабору и право, да може бити биран. Посланици на нашем црквено-народном сабору, неки, тражили су допуст од сабора, да не суделују у саборским седницама, али поједини страначки клубови, кад су за потребно нашли, позвали су их, да одмах дођу и да суделују у раду сабора. Томе позиву су се одазвали и нико им није оспорио право, да могу суделовати у раду саборском, ма да су на допусту. Тако то бива свугде и ја завршујем оном латинском: »Sapienti sat!«

У Турији, 3. (16.) маја 1909.

Јован З. Медурић
учитељ.

„Велеиздајничка“ парница у Загребу.

(Педесет и први дан расправе.)

У петак је почело преслушавање сведока из Двора. Читав дан расправе преслушан је један једини сведок и то **Људевит Крпан**, кр. судбени акцесиста, 41 годину, франковац, не признаје Срба.

Др. Лукинић противи се заприсегнућу тога сведока, јер је он наговарао Перу Бека, сељака из Двора, да сведочи против Бекића, за то, што му се хтео Крпан да освети, јер га је Бекић тужио због крађе, а осим тога је сведок индиспониран према Србима те пориче њихов опстанак.

Државни одветник противи се дакако предлогу дра Лукинића, а онда сенат ствара закључак, да се сведок имаде заприсећи. То се и збива.

Људевит Крпан прича на дуго и широко о оним »појавама«, о којима су већ говорили досадањи сведоци, само што је све преплетено личним свађама и препиркама у Двору. Он је дошао у Двор године 1904., али велико-српска пропаганда почела је већ 1903., кед је ступио на престо краљ Петар. Те године одржала се скупштина у Двору и од то доба почело се српство ширити и настао је раздор између Хрвата и Срба, а нарочито год. 1907. Као доказ том раздору навађа, што се је распала заједничка народна читаоница. те су Срби основали своју, да је између једне и друге читаонице долазило до сукоба. Једном, кад је хрватска читаоница давала забаву а на једној тамбури попуцале жице, није српска читаоница хтела да даде жица. Прича о српским институцијама и каже, да соколска друштва имају политичку тенденцију. За Соко је највише радио правник Живковић. Да има Соко политичку тенденцију, закључује и по томе, што је он ишао по зборовима, где је правник Живковић тумачио народу, да су они Срби, па да ће добити српска права. Тако је он слушао од сељака. Прича, ла је Соко у Двору носио српско одело, а на долами српбијански грб. Ко је баш носио, не зна, али видео је носити. Видео је. да Соко има србијанску заставу, а на њој да има и србијански грб. Прича, да је на посвету соколског барјака била пизвана и хрватска читаоница, која је послала на ту славу њега, Крпана, као свога изасланика. Бекић је поздравио изасланике читаонице, а он, сведок, се захвалио. И та посвета била је важна за ширење пропаганде. Резултат тога рада био је, да су се сељаци почели називати Србима. На девојачким кошуљама има српских грбова. Главни кривци свему томе су правник Живковић и Пера Бекић. Чуо је, да се говори међу сељацима, да ће ово бити српска земља. Видео је де се деле брошире »Привредника«, где се народу тумачи, да је ово српска земља и да се не сме пуштати из руку. Правник Живковић агитирао је међу, народом а делио земичке, само да га боље слушају. Чуо је, да је ширио и слику краља Петра. О краљу Петру живи традиција у народу. Пропаганда је почела још јаче после избора дра Стојановића, кад се почело клицати »Живео краљ Петар!« Ко је клицао, баш не зна. Сељак Јаковљевић стоји у кореспонденцији с краљем Петром, јер се познају још из усташких времена. Црква такођер служи пропаганди. Кнежевић му је причао, да је чуо од неког сељака, како се говори, да ће овде бити Србија. Чуо је, да је Орешчанин обилазио по селу и тумачио по народу. Кад га је школски надзорник опоменуо, нека се бави школом, рекао је Орешчанин, да му је преча политика од школе. Чуо је приповедати, да је опт. Ђурић говорио, да ће ова земља припасти Србији, али не зна, од кога је чуо. Прича, да православни мрзе католике, те је Пера Бекић на католички благдан дао возити ђубре.

Државни одветник га пита, како може закључити, да је великосрпска пропаганда почела у Двору године 1903., а сам је дошао онамо године 1904.

Сведок вели, да је у Двору нашао исто одушевљење за краља Петра, које је оставио у Митровици. Године 1904. и 1905. било је то одушевљење ослабило, али 1907. је дошао правник Живковић, па је порасло.

Државни одветник пита га, кад је настао раздор између Хрвата и Срба, будући је он 1907. могао бити на посвети барјака српског Сокола и говорити у име хрватске читаонице.

Крпан вели, да је раздор настао услед скупштине 1907. године.

Др. Лукинић га пита, да ли признаје Србе.

Сведок вели да не признаје, него познаје само православне Хрвате.

Др. Лукинић га пита, је ли истина, да се за Србе није знало, док није дошао краљ Петар, и да ли је чуо за Шумановића и знао да се он признаје Србином.

Сведок вели: не,

Др. Лукинић износи грб пакрачке епископије, који је дозволила Марија Терезија. те га предочује оптуженику и пита га, да ли је видео такав грб.

Сведок вели, да јесте.

Др. Лукинић предочује му грб краљевине Србије.

Сведок вели, да такав грб није видео.

Др. Лукинић установљује, да је онај Јаковљевић, који се дописује са краљем Петром, католик Хрват и да има ту манију, да пише писма многим владарима. Њему се наиме десила срећа, те је у кући три пута добио тројке. Дао их је фотографисати, а слике слао разним владарима, да добије награду. Тако је кореспондирао и са краљем Петром. Пита даље сведока. по чему закључује, да српске земљорадничке задруге имају политичку тенденцију.

Сведок вели: по том, што су се од онда православни почели називати Србима.

Др. Лукинић констатира надаље, да је она скупштина у Двору 1907. године после које је по сведоку имао настати раздор између Хрвата и Срба, била пре посвете барјака српског Сокола, те није истина, да је могао због ње настати раздор, кад је сведок након тога био на посвећењу барјака као изасланик хрватске читаонице, те онде говорио. За карактеристику сведока и његове мржње према Србима навађа, да Крпан имаде две свиње и да је једну назвао принцем Ђорђем, а другу принцесом Јеленом.

Председник не да о том даље говорити.

После одмора изјављују се оптуженици о Крпанову исказу. Опт. Пера Бекић вели, да је сведок Крпан код посвете српског барјака први поздравио не само српски Соко, него и српски народ, а овде каже, да се није хтео мешати ни чим у политику, те да не познаје Срба. Како се није мешао у политику, доказује најбоље то, што је на сва уста грдио Ракодцаја. Хрватска и српска читаоница живеле су у миру и слози. Оптужени хоће да чита писмо Пере Беке, у ком се исказује, да је сведок Крпан наговарао Беку, нека сведочи против Бекића, али председник му то не дозвољава.

Оптужени правник Живковић прича о оснивању српске и хрватске читаонице те вели, да је баш он радио, да се оснује хрватска читаоница, док је Крпан хтео да оснује некакву чиновничку касину. Он, Живковић, је говорио Хрватима, нека оснују своју читаоницу, како су Срби основали своју. Кад је хтео да говори о деловању Сокола, председник му то не дозвољава. Оптужени вели, да је истина, да је ширио у народу »Привредник«, »Српско Коло« и друге листове, да се народ учи читању.

Шумарник опт. Ђурић побија наводе сведока. Вели, да му је сва агитација била у том, што је основао једну земљорадничку задругу. И та је пропала.

Оптужени Бекић: Пропала је оне године, кад је дошао краљ Петар на престо.

Опт. Орешчанин износи несугласице у Крпанову исказу. Вели, да га је надзорник опоменуо, нека се остави политике, а он му је одговорио, да он обавља своју дужност у школи а слободно своје време употребиће по вољи.

У 2 сата раправа је прекинута.

(Педесет и други дан расправе.)

У суботу 2. (15.) маја у $^{3}/_{4}$8 сати отвара председник расправу и одређује, да се доведе **сведок Драган Балић**, трговац у Двору. Прописно заклет изказује, да је родом из Двора, али да је био 16 година одсутан. Навађа, да је и пре било српства у Двору, али од времена, кад се је вратио, да је видео, како се шири великосрпска пропаганда. За српски Соко вели, да је та институција само апарат за кортешацију. Чуо је певати српске песме и видео, како девојке везу на кошуљама српске грбове. За Симу Живковића ст. вели, да је био само оруђе Пере Бекића и свог сина правника. Истиче даље, како су Срби у Двору ишли за тим, да оснују једну српску школу, коју би полазила сва српска дица, која до сада иду у нашу пучку школу. Вели, да народ српски тумачи себи „Соко« као народну војску, која би имала за случај буне заједно радити са онима преко у Београду. Приповеда надаље, како се је после саборских избора клицало у Двору: »Живео краљ Петар!« — »Живела Србија!« и како је сваки католик био у опасности, да га ко од Срба не би напао.., Пера Бекић да тајно продаје оружје сељацима и неке куће да имају по 5 до 6 пушака, Сељаци да омаловажавају нашега краља Фрању Јосифа I., а величају и славе краља Петра Карађорђевића.

После неколико питања државног одветника ставља на сведока др. Лукинић питање о ширењу имена српског и о велико српској идеји.

Сведок истиче, да пре није било намере, којом се ишло за тајном сврхом, као данас, што постоји, кад се шире српски амблеми и тиме тумачи великосрпска идеја.

Др. Лукинић предочује сведоку грб краљевине Србије. те га пита, да ли су такови грбови били ширени у Двору?

Сведок вели, да ови грбови нису имали круне.

Државни одветник: Могуће је то опет какав други обитељски грб.

Др. Поповић: То је грб будућег великог српског царства (Смеј).

Др. Лукинић: Је ли Вам познато, да Жупању називају њезини становници »малим Цариградом“?

Председник: Они не желе постати Турци. (Смеј).

Др. Лукинић: Ви сте рекли. да је још пре неколико година могао бити Старчевићанац начеоник у Двору. А је ли Вам познато, да један стари угледни праваш не може никако да постане начеоником у Карловцу?

Председник: Отклањам то питање.

Др. Поповић пита сведока о памфлету, који су франковци ширили и у којем су називали Србе простим швиндлерима, балавцима, отимачима туђег поштења итд.

Сведок вели, да је тај **памфлет он сам саставио и да га је дао штампати и раширивати, али да унапред украшује сваки одговор на сва питања**. (Чуђење у судници).

Др. Поповић тражи од председника, да наложи сведоку, да му одговара на његова питања.

Председник вели да он не може силити сведока. У осталом, то не спада на расправу и он би сам та питања отклонио.

Пошто је др. Поповић ставио још нека питања, опомиње га председник, да престане, јер да би било већ време, да престане, пошто је очевидно, да он хотимично хоће да продужи расправу.

Др. Поповић: Ја само хотимично хоћу, да сазнам за једну конкретну чињеницу.

Најпосле, пошто председник отклања сва питања дра Поповића, пријављује исти против свих отклона ништавну жалбу.

Председник га опомиње и вели, да ће то запамтити и да ће у будуће другачије поступати.

За тим позива председник Перу Бекића, да се осврне на исказ сведока, али га упозорава, да не понавља оно, што је већ јучер »скоро једну вуру« говорио, јер ће му одузети реч.

Оптужени Бекић осврће се у кратко на исказ сведока, побијајући његове наводе.

После Бекића осврће се на исказ сведока оптужени Сима Живковић и остали окривљеници, које терети његов исказ.

Председник за тим одређује одмор од по сата.

После одмора наставља се са преслушавањем **сведока Петра Кастелића**, трговца и крчмара у Рујевцу, који, прописно заклет, исказује, да је главни агитатор за велико-српску идеју правник Живковић.

За тим председник одгађа расправу за понедељак.

НОВИ САД, 4. маја 1909.

— **То су прећутали!** Познати радикалски првак др. Жарко Миладиновић стављен је по својој сопственој жељи пред војнички суд у Петроварадину, јер га је неко денунцирао, да је тобоже вршио шпијонажу у корист Србији.

Ту су ствар г. дра Жарка Миладиновића забележили и мађарски коалицијонашки листови, али су, наравно, пред својом публиком прећутали, да је г. др. Жарко Миладиновић, као вођа радикала, био присни пријатељ са неким кошутовачким грофовима и жупанима, који су га често водили на аудијенције Векерлу и Кошуту. За што мађарски коалицијонашки листови не узму у заштиту једног свог човека, који — уверени смо — није учинио злочин, што му се трпа на врат? Где је сада то хваљено „пријатељство“ између странке независности и наших јадних радикала?

— **Енглески публициста на »велеиздајничкој« парници.** У Загреб је стигао знаменити енглески публициста Ватсон, који је под именом »Scotus Viator« до сада много писао о положају немађарских народа у Угарској. Овај енглески публициста присуствовао је расправи „велеиздајничког“ процеса, где је имао да види, како се води то чудовиште од парнице.

ВЕСТИ ИЗ МЕСТА И ИЗ НАРОДА.

Нови Сад, 4. маја 1909.

— **Избор изборника за темишварску епархијску скупштину.** Пишу нам из Кумана: »У четвртак, 30. априла (13. маја), изабрасмо овде једанаест изборника, који ће у Великој Кикинди бирати чланове за епархијску скупштину. Сва једанаесторица су наши људи и противници опсенарâ-радикалâ. Као што видите, не поможе радикалима ни то, што је њихов Јаша дошао амо; а ни оно посланије у 87. броју »Заставе«. Народ је провидео њихово опсенарство, не поводи се за отрцаним њиховим лагаријама, већ иде за онима и са онима, који су му у истину пријатељи. Евала свесним скупштинарима и одборницима, што својим гласом извојеваше победу нашој ствари те спасоше лепи глас, част и образ ове општине!« — Из Ђале смо јуче добили телеграм, да су у Српском Крстуру изабрани за изборнике све сами одлучни демократе и либерали. —

Као што читамо у прекјучерашњем великокикиндском »Српском Гласу«, радикали су у темишварској дијецези тотално пропали још у Мокрину, у Сараволи, у Српском Падеју, у Итебеју, у Ђали. Од свију до сада изабраних четрдесет и шест изборника свега су петорица радикали.

— **Са погреба Гавре Путника.** Пишу нам из Руме: У недељу 3. (16.) маја о. г. предадосмо матери земљи тело нашег заслужног учитеља и управитеља школског, Гавре Путника. Скоро није било у Руми тако лепа и импозантна укопа, као овај. Пратиле су све румске римокатоличке и православне основне нар. школе са свима својим наставницима; па видесмо ту уз цели спровод и два римокатоличка свештеника, што нас је пријатно дирнуло; заступљене су биле ту све српске месне корпорације и сви сталежи друштвени у велику броју. Српско црквено певачко друштво одало је почаст својим лепим појањем на опелу црквеном и пропратним »Христос Васкресе«, све до гробља. Пред школом се опростио од покојника у име српског учитељства дирљивим речима заменик му, г. Душан Поповић, срп. учитељ и управитељ; пред црквом, по свршеном опелу, опростио се с покојником тамошњи хрватски учитељ, г. Јосиф Кунст, као секретар румског хрватског учитељског среза, који је у свом лепом говору уздизао заслуге покојникове као друга и као председника тога учитељског среза, док су хрватски и српски учитељи у заједници делали и са тих заслуга покојникових изабрао га је тај хрватски учитељски срез па растанку за свог почасног председника. На гробу се опростио с покојником председник срп. учит. конвикта у Нов. Саду, г. А. Варађанин у име конвикта, коме је покојник од постанка стојао на челу као потпредседник конвикта, који је био заступљен са четир члана управе а околно учитељство српско са десетак другова и пријатеља покојникових. Од срп. свештеника су парох Марко Шаула и војнички свештеник г. Бошковић уз два српска учитеља: г. г. Стевана Радића и Крагујевића из Ирига свечано опојали земне остатке покојникове. Вечан му помен!

— **Нов српски лист у Сомбору.** Од 12. (25.) априла о. г. почео је у Сомбору излазити српски недељни лист »Новине«. Уредник и издавалац му је овдашњи штампар Владимир П. Бајић. По досадашњим бројевима судећи, лист је намењен ширим народним слојевима и не стоји у служби никоје политичке странке.

— **Нов госпођиначки парох.** На место покојнога госпођиначког пароха и протонамесника Николе Бељанског изабран је једногласно Секула Попов, доскорашњи лични капелан покојног Бељанског.

— **Изабрани српски вероисповедни учитељи.** У Сивцу је за учитеља на овдашњој српској вероисповедној школи једногласно изабран Душан Жакић. Исто је тако једногласно изабран и у Жабљу Душан Стојковић, који је до сад служио у Иванди у Банату.

НОВОСТИ СА СТРАНЕ.

— **Изгорело летиште.** Јављају из Бујејовица, да је познато летиште Радшин у Шумави сасвим изгорело. Пожар је поштедео само школу.

— **Завера против португалскога краља.** У Лисабону је полиција ушла у траг нову револуцијонарном одбору те је непрекидно на опрезу и она и муниципална телесна стража. Ухваћени су многи револуцијонарци и републиканци. По касарнама је консигниран цео гарнизон. По свој ће се прилици над Лисабоном изрећи опсадно стање. Стање је врло опасно.

НОВИЈЕ.

Техеран, 3. маја. Сабор је поверио одбору од 21 члана, да изради нов изборни закон. Министарски савет је издао наредбу, којом се становништво позива, да се смири. Забрањено је носити оружје. Постављени су војни судови, који ће неодложно казнити свакога, ко буде нарушавао мир.

ТЕЛЕГРАМИ
уредништву »БРАНИКА«.

Бечке лажи против кнеза Николе.

Цетиње, 3. таја. (Од нашег извештача.) По загребачком „Србобрану“ бечки лист »Винер Алгемајне Цајтунг« хоће да умеша кнеза Николу у познату тобожњу „пропаганду“ међу аустро-угарским Србима. Службени „Глас Црногорца“ назива те инсинуације бечког листа инфамним подметањем.

Страјк поштара у Француској.

Париз, 4. маја. 2000 чланова синдиката грађевинских и електричарских радника решише, да пристану уз поштанске чиновнике, и попретили су генералним страјком.

Догађаји у Турској.

Цариград, 4. маја. Од ратног суда ухапшених 30 официра пуштени су на слободу.

Убиство полицајног шефа.

Љубљин (у руској Пољској), 4. маја. Шеф полиције је из револвера смртоносно рањен, а два полицаја су тешко рањени. Ухапшена су два радника, који су тај злочин извршили.

Књижевне вести.

Основе о теорији правилног нотног певања.

Под тим ће натписом изаћи дело, које је за почетнике и самоуке написао и уз материјалну помоћ мостарског српског певачког друштва »Гусле« дао у штампу мостарски српски учитељ Никола Алинчић. Алинчићево су дело још у рукопису прегледали и повољно оценили музички стручњаци: др. Паја Радосављевић, доцент на њујоршком свеучилишту, др. Арон Пешић, лечник мостарске градске болнице, Јован Јудл, капелник мостарског певачког друштва »Гусле«. Књига ће изнети око три штампана табака велике осмине а цена ће јој бити једна круна.

Трговина.

НОВОСАДСКА ПИЈАЦА.

ИЗВЕШТАЈ

4. (17.) маја 1909.

Пшеница I. каквоће	—	К	14·40 —·—
Пшеница II. каквоће	—	„	14·— —·—
Зоб — — — — —		„	8·50 —·—
Јечам — — — —		„	8·50 —·—
Кукуруз окрњен		„	7.40 —·—

све од **50** кила.

Марва, свињи и живина.

Волови по кили	— — —		60—64 п
Свињи тешки по кили	— —		1 круна
средњи „ „	— —		90—94 п
» лаки „ „	— —		80—86 „
» мршави пар	— —	—	К 180—200
Теоци — — — — —		—	70—87 п
Јагњци — — — —		—	К 60—64 п.
Кључане гуске по кили	—	—	К 1·40
Јаја 8 комада — — —	--	—	40 п.

Управник: Др. Мих. Полит-Десанчић.
Одговорни уредник: Јанко Перић.

ОГЛАСИ.

При **дебљини,** као и при **улозима** (костобољи) и њиховим последицама признато је несрављено лековито дејство природне горке воде **Фрање Јосифа.** Како је одлично згодна за домаће лечење и дужу употребу, то је болесници узимају радо и подносе је врло добро. Као дневна доза довољна је пре доручка винска чаша пуна загрејане горке воде. Vl. 76 35—

НОВО ОТВОРЕНА РАДИОНИЦА
свештеничког и цивилног одела
Николе Барачанина и Херцога
У НОВОМ САДУ
Дунавска улица бр. 22.

Препоручујемо се преч. г. г. свештеницима и осталом грађанству, како у месту тако и у околици, да нас својим поруџбинама што обилније удостоје.

Наша дугогодишња пракса у већим радњама ове струке омогућује нас, да наше пошт. муштерије у сваком погледу са најмодернијим кројем и израдом потпуно задовољимо.

Нарочито умољавамо преч. г г. свештенике и остало грађанство, да нас као младе почетнике потпомогну у овом нашем скромном подузећу. 212 1—3

Примам на машини
штрикање и потштрикавање
ЧАРАПА
по умереној цени.
J. Пандуровић,
6 40— Кошутова улица бр. 25. врата 9.

УЧИТЕЉИЦА

оспособљена тражи се из добре куће Српкиња за 2 деце, која мађарски говори добро. Место има заузети за 8 или 14 дана. Понуде ваља за 8 дана на администрацију „Браника“ слати, под шифром „домаћа учитељица“. 211 2-2

Ко хоће дуго да живи

и да увек буде здрав, те да му никад ни доктор ни апотека не треба тај нек поручи

ЦРНОГ ТРЕБИЊСКОГ ВИНА
—:: 15% ::—

2 флаше (шампањске величине) 3 круне свака штација franco код

Лазара Станковића
11— 173 Стапар — Бачка.

Хотел „БЕЛА ЛАЂА“
ЂУРЕ ЗУРКОВИЋА Нови Сад,
модерно са свима удобностима удешен, најподесније место за састанке странаца, са изврсном кујном и најбољим пићем.
Точи прастаро
(urquell) ПИЛЗАНСКО ПИВО.
1 41-150
Овде се може јефтино добити **Билијар** са лоптама и кејовима, као и један полован **Ландауер.**

ШТАМПАРИЈА
ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА „БРАНИКА“
У НОВОМ САДУ
Дунавска улица број 36.
У кући пок. гђе Анке Пајевићке.

Штампарија је снабдевена са најбољим брзотисцима које креће ГАС-МОТОР; најмодернијим словима, орнаментима и украсима.

Препоручује се п. н. публици како из места тако и са стране за израду сваковрсних штампарских послова, као:
ДЕОНИЦА, ДИПЛОМА,
позива на беседе и забаве,
разних трговачких тисканица,
ДЕЛА,
брошира, часописа,
заручница, посетница,
ЈЕЛОВНИКА,
посмртних објава
и т. д.

Нарочито се препоручујемо сл. новчаним заводима за израду
ПОСЛОВНИХ КЊИГА
сваке врсте.

Препоручујемо се славним црквено-школским општинама за израду
домовних, крштених
и посмртних
ПРОТОКОЛА,
годишњих
ПРОРАЧУНА
и т. д.
Све ове послове израђујемо брзо, тачно и чисто.

Сваку поруџбину смо у стању у духу данашње најмодерније технике извести.
ЦЕНА УМЕРЕНА,
ИЗРАДА СОЛИДНА И ЧИСТА.
По жељи наших пошт. поручиоца, израђујемо нарочито разне позивнице и остале поруџбе и са основом (Tondruck) прецизно и чисто.
С поштовањем ШТАМПАРИЈА ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА „БРАНИКА“.

Власник и издавалац: деоничарско друштво „Браник.“
Штампарија деоничарског друштва „Браника“.